

Împărat și proletar

Mihai Eminescu

Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorâtă,
Unde pătrunde ziua printre ferești murdare,
Pe lângă mese lunge, stătea posomorâtă,
Cu fețe-ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci și sceptici ai plebei proletare.

Ah! - zise unul - spuneți că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri și de chin?
Nici o scânteie-ntr-însul nu-i candidă și plină,
Murdară este raza-i ca globul cel de tină,
Asupra cărui dânsul domnește pe deplin.

Spuneți-mi ce-i dreptatea? - Ce-i tari se îngrădiră
Cu-averea și mărirea în cercul lor de legi;
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dâșii la lucru-i osândiră
Și le subjugă munca vieții lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor viață,
Trec zilele voioase și orele surâd.
În cupe vin de ambră - iarna grădini, verdeață,
Vara petreceri, Alpii cu frunțile de gheață -
Ei fac din noapte ziuă ș-a zilei ochi închid.

Virtutea pentru dâșii - ea nu există. Însă
V-o predică, căci trebuie să fie brațe tari,
A statelor greoaie cară trebuie-mpinse
Și trebuiesc luptate războaiele aprinse,
Căci voi murind în sânge, ei pot să fie mari.

Și flotele puternice ș-armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ș-acele milioane, ce în grămezi luxoase
Sunt strânse la bogatul, pe cel sărac apasă,
Și-s supte din sudoarea prostitului popor.

Religia - o frază de dâșii inventată
Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug,
Căci de-ar lipsi din inimi speranța de răsplată,
După ce-amar muncirăți mizeri viața toată,
Ați mai purta osânda ca vita de la plug?

Cu umbre, care nu sunt, v-a-ntunecat vederea

Și v-a făcut să credeți că veți fi răsplătiți...
Nu! moartea cu viața a stins toată plăcerea -
Cel ce în astă lume a dus numai durerea
Nimic n-are dincolo, căci morți sunt cei muriți.

Minciuni și fraze-i totul ce statele susține,
Nu-i ordinea firească ce ei a fi susțin;
Averea să le aperi, mărirea ș-a lor bine,
Ei brațul tău înarmă ca să lovești în tine,
Și pe voi contra voastră la luptă ei vă mân.

De ce să fiți voi sclavii milioanelor nefaste,
Voi, ce din munca voastră abia puteți trăi?
De ce boala și moartea să fie partea voastră,
Când ei în bogăția cea splendidă și vastă
Petrec ca și în ceruri, n-au timp nici de-a muri?

De ce uitați că-n voi e și număr și putere?
Când vreți, puteți prea lesne pământul să-mpărțiți.
Nu le mai faceți ziduri unde să-nchid-avere,
Pe voi unde să-nchidă, când împinși de durere
Veți crede c-aveți dreptul și voi ca să trăiți.

Ei îngrădiți de lege, plăcerilor se lasă,
Și sucul cel mai dulce pământului i-l sug;
Ei cheamă-n voluptatea orgiei zgomotoase
De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase:
Frumsețile-ne tineri bătrânii lor distrug.

Și de-ntrebați atuncea, vouă ce vă rămâne?
Munca, din care dâșii se-mbată în plăceri,
Robia viața toată, lacrimi pe-o neagră pâine,
Copilelor pătate mizeria-n rușine...
Ei tot și voi nimica; ei cerul, voi dureri!

De lege n-au nevoie - virtutea e ușoară
Când ai ce-ți trebuiește... Iar legi sunt pentru voi,
Vouă vă pune lege, pedepse vă măsoară
Când mâna v-o întindeți la bunuri zâmbitoare,
Căci nu-i iertat nici brațul teribilei nevoi.

Zdrobiți orânduiala cea crudă și nedreaptă,
Ce lumea o împarte în mizeri și bogați!
Atunci când după moarte răsplată nu v-așteaptă,
Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,
Egală fiecare, și să trăim ca frați!

Sfărmați statuia goală a Venerei antice,

Ardeți acele pânze cu corpuri de ninsori;
Ele stârnesc în suflet ideea neferice
A perfecției umane și ele fac să pice
În ghearele uzurii copile din popor!

Sfărmați tot ce ațâță inima lor bolnavă,
Sfărmați palate, temple, ce crimele ascund,
Zvârliți statui de tirani în foc, să curgă lavă,
Să spele de pe pietre până și urma sclavă
Celor ce le urmează pân' la al lumii fund!

Sfărmați tot ce arată mândrie și avere,
O! dezbrăcați viața de haina-i de granit,
De purpură, de aur, de lacrimi, de urât -
Să fie un vis numai, să fie o părere,
Ce fără de patimi trece în timpul nesfârșit.

Zidiți din dărmături gigantici piramide
Ca un memento mori pe al istoriei plan;
Aceasta este arta ce sufletu-ți deschide
Înainte vecinicii, nu corpul gol ce râde
Cu mutra de vândută, cu ochi vil și viclean.

O! aduceți potopul, destul voi așteptarăți
Ca să vedeți ce bine prin bine o să ias';
Nimic... Locul hienei îl luă cel vorbăreț,
Locul cruzimii vechie, cel lins și pizmătareț.
Formele se schimbă, dar răul a rămas.

Atunci vă veți întoarce la vremile-aurite,
Ce mitele albastre ni le șoptesc ades,
Plăcerile egale, egal vor fi-mpărțite,
Chiar moartea când va stinge lampa vieții finite
Vi s-a părea un înger cu părul blond și des.

Atunci veți muri lesne fără de-amar și grijă,
Feciorii-or trăi-n lume cum voi ați viețuit,
Chiar clopotul n-a plânge cu limba lui de spijă
Pentru acel de care norocul avu grijă;
Nimeni de-a plânge n-are, el traiul și-a trăit.

Și boale ce mizeria ș-averea nefirească
Le nasc în oameni, toate cu-ncetul s-or topi;
Va crește tot ce-n lume este menit să crească,
Va bea până în fund cupa, pân' va vrea s-o zdrobească,
Căci va muri când nu va avea la ce trăi.

.....

Pe malurile Senei, în faeton de gală,
Cezarul trece palid, în gânduri adâncit;
Al undelor greu vuiet, vuirea în granit
A sute d-echipaje, gândirea-i n-o înșeală;
Poporul loc îi face tăcut și umilit.

Zâmbirea lui deșteaptă, adâncă și tăcută,
Privirea-i ce citește în suflete-omenești,
Și mâna-i care poartă destinele lumești,
Cea grupă zdrențuită în cale-i o salută.
Mărirea-i e în taină legată de acești.

Convins ca voi el este-n nălțimea-i solitară
Lipsită de iubire, cum că principiul rău,
Nedreptul și minciuna al lumii duce frâu;
Istoria umană în veci se desfășoară,
Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău.

Și el - el vârful mândru al celor ce apasă -
Salută-n a lui cale pe-apărătorul mut.
De ați lipsi din lume, voi cauza-ntunecoasă
De răsturnări mărețe, mărirea-i radioasă,
Cezarul, chiar Cezarul de mult ar fi căzut.

Cu ale voastre umbre nimica crezătoare,
Cu zâmbetu-vă rece, de milă părăsit,
Cu mintea de dreptate și bine răsătoare,
Cu umbra voastră numai, puteri îngrozitoare,
La jugu-i el silește pe cei ce l-au urât.

.....

Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă,
Turnuri ca facle negre trăsnesc arzând în vânt -
Prin limbile de flăcări, ce-n valuri se frământ,
Răcnete, vuiet de-arme pătrund marea cea caldă,
Evul e un cadavru - Paris al lui mormânt.

Pe stradele-ncrușite de flăcări orbitoare,
Suiți pe baricade de bulgări de granit,
Se mișc batalioane a plebei proletare,
Cu cușme frigiene și arme lucitoare,
Și clopote de-alarmă răsună răgușit.

Ca marmura de albe, ca ea nepăsătoare,
Prin aerul cel roșu, femeii trec cu arme-n braț,
Cu păr bogat și negru ce pe-umeri se coboară
Și sânii lor acopăr - e ură și turbare

În ochii lor cei negri, adânci și desperați.

O! luptă-te învelită în pletele-ți bogate,
Eroic este astăzi copilul cel pierdut!
Căci flamura cea roșă cu umbra-i de dreptate
Sfințește-a ta viață de tină și păcate;
Nu! nu ești tu de vină, ci cei ce te-au vândut!

.....

Scânteie marea lină, și plăcile ei sure
Se mișc-una pe alta ca pături de cristal
Prin lunci prăvălite; din tainica pădure
Apare luna mare câmpiilor azure,
Împlându-le cu ochiul ei mândru, triumfal.

Pe undele încete își mișcă legănate
Corăbii învechite scheletele de lemn;
Trecând încet ca umbre - țin pânzele umflate
În fața lunii, care prin ele-atunci străbate,
Și-n roată de foc galben stă fața-i ca un semn.

Pe maluri zdrumicate de aiurirea mării
Cezaru-ncă veghează la trunchiul cel plecat
Al salciei pletoase - și-ntinse a apei arii
În cercuri fulgerânde se pleacă lin suflării
A zefirului nopții și sună cadențat.

Îi pare că prin aer în noapte înstelată,
Călcând pe vârful de codri, pe-a apelor măriri,
Trecea cu barba albă - pe fruntea-ntunecată
Cununa cea de paie îi atârna uscată -
Moșneagul rege Lear.

Uimit privea cezarul la umbra cea din nouri,
Prin creți ai cărei stele lin tremurând transpar,
I se deschide-n minte tot sensul din tablouri
A vieții sclipitoare... A popoarelor ecouri
Par glasuri ce îmbracă o lume de amar:

" În orice om o lume își face încercarea,
Bătrânul Demiurgos se opintește-n van;
În orice minte lumea își pune întrebarea
Din nou: de unde vine și unde merge floarea
Dorințelor obscure sădite în noian.

Al lumii-ntregul sâmbur, dorința-i și mărirea,
În inima oricărui i-ascuns și trăitor,

Zvârlire hazardată, cum pomu-n înflorire
În orice floare-ncearcă întreagă a sa fire,
Ci-n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Astfel umana roadă în calea ei îngheață,
Se petrifică unul în sclav, altu-mpărat,
Acoperind cu noime sărmana lui viață
Și arătând la soare-a mizeriei lui față -
Fața - căci înțelesul e-același la toți dat.

În veci aceleași doruri mascate cu-altă haină,
Și-n toată omenirea în veci același om -
În multe forme-apare a vieții crudă taină,
Pe toți ea îi înșeală, la nime se distaină,
Dorințe nemărginite plantând într-un atom.

Când știi că visu-acesta cu moartea se sfârșește,
Că-n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi
Oricât ai drege-n lume - atunci te obosește
Eterna alergare... ș-un gând te-ademeneste:
Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi."